

КЛАВИРНИТЕ ОПУСИ НА ГРАФ ГЕЗА ЗИЧИ ЗА ЛЯВА РЪКА

Борис Мирославов Мирчев

KEYBOARD OPUSES (PIANO PIECES) BY GRAF (COUNT) GEZA ZICHY FOR THE LEFT HAND ALONE

Boris Miroslavov Mirchev

Summary: Established as an exotic branch of the mainstream piano literature (for two hands and more) around two centuries ago, left hand piano literature has gained reputation as a full blooded cultural phenomenon. This kind of piano pieces allow any concert pianist to display their craftsmanship completely in an even more challenging way than the ordinary two hand pieces. As a matter of fact, some masterpieces have been written for the left hand alone: Prelude and Nocturne for the left hand alone op.9 by Scriabin or Ravel's piano concerto for the left hand alone. Count Geza Gichy definitely is one of the pioneers in this area both as composer and performer. Due to doctor Alexander Varro, the entire set of left hand piano opuses of count Gichy were published in Bulgaria, except his piano concerto. This edition is the base for our small research.

Key words: piano literature for the left hand alone, Geza Zichy, Scriabin nocturne for the left hand, doctor Alexander Varro

Клавирната литература за лява ръка е особен културен феномен, който от една страна е свързан неразривно с възникването, историческото развитие и еволюцията на клавирното изкуство като цяло, а от друга притежава специфични характеристики, които му позволяват да има пълнокръвен индивидуален „живот“, подчинен на собствена логика и закономерности.

За повечето пианисти възникването на клавирните творби за лява ръка едва ли не „митологично“ са свързани с името на известния австрийски пианист Паул Витгенщайн (1887 – 1961). Трагичното събитие в неговия професионален живот, което за малко да сложи край на кариерата му на концертиращ музикант, е известно на всеки професионален или любител музикант – пианист. Той губи дясната си ръка в резултат на раняване на фронта през Първата Световна Война. Като функция на желанието на Витгенщайн да продължи да свири, се появяват произведения като концертите за лява ръка на Морис Равел и Сергей Прокофиев, поръчани лично от пианиста на двамата композитори.

Чувството, че клавирните пиеси за лява ръка са едно рядко изключение, плод на извънредни житейски обстоятелства и следователно – лишени от принципна, идейна, емоционална, философска или естетическа сила неусетно се загнезждат в подсъзнанието на

практикуващите (концертиращи) артисти и в най-добрия случай се радват на „снизходителното“ им любопитство, като към „екзотично животно в зоопарка“.

Възникването на този културен феномен всъщност има напълно логична база. Става дума на първо място за техническото развитие и усъвършенстване на клавишните инструменти и в частност „раждането“ на пианото. Появата на десния педал, осигуряващ едновременното прозвучаване на няколко тона, позволява създаването на илюзията за свирене с две ръце. Коментирайки концерта си за пиано, Равел казва: „Слушателят не бива да остане с чувството, че с две ръце може да се изсвири нещо повече“.

Строго погледнато, факторите, обуславящи зараждането на клавирната литература за лява ръка са основно два:

1) Здравословни фактори – когато поради някаква причина дясната ръка на пианиста не може повече да функционира нормално (Витгенщайн, Зичи) и това принуждава музиканта да поръчва произведения, специално писани за лявата ръка.

2) Необходимост от инструктивна (педагогическа) литература за подобряване на техническото развитие на лявата ръка, която по подразбиране се възприема като по-слабата, изоставаща в развитието си от дясната.

Като пример за първия фактор отново трябва да се обърнем към Паул Витгенщайн, както и към творчеството на граф Геза Зичи. Във втория случай става дума за човек, който бидейки сам многообещаващ пианист, според неговите съвременници (според Лист), започва да композира за лява ръка и в този смисъл може да бъде разглеждан като един от пионерите в тази област. Самият Витгенщайн също не остава „пасивен“ наблюдател на възникването на литературата за лява ръка (по негова молба са написани от мнозина именити автори около 40 различни по жанровата си характеристика пиеси в това число „Концерт за пиано и оркестър“ на М. Равел, концерт за пиано номер 4 на С. Прокофиев, „Музика за пиано и оркестър“ оп. 29 на П. Хиндемит, Концерт за пиано в до диез мажор оп. 17 на Ерих Корнголд и др.), а се включва активно в творческия процес. Под неговото перо се появяват технически упражнения за лява ръка, етюди и транскрипции.

Обективно погледнато, възникването и развитието на клавирната литература за лява ръка е функция от двата споменати вече фактора.

През 19-ти в., когато се наблюдава разцветът на клавирното изпълнителско изкуство и набира огромна популярност фигурата на концертиращия инструменталист виртуоз (в случая пианист), композиторите започват да пишат все по-фрапантни и фамозни в техническо отношение пиеси, целящи да поразят съзнанието на публиката. Но сякаш незадоволени от това и гонещи още по-шокиращи предизвикателства, творците започват да създават произведения за лява

ръка не толкова поради здравословни или инструктивни (педагогически) проблеми и нужди, а като инструменти, чрез които концертиращите виртуози да могат още по – отчетливо да изтъкнат изпълнителските си заложби и възможности, превръщайки свиренето на пиано в своеобразна форма на спортно състезание!

Тук е времето да отбележим, че първият пианист и композитор, обърнал сериозно внимание на лявата ръка при (без да е страдал от физически проблем) е чехът Александър Драйшок (1818–1869). Пианист виртуоз, професор в консерваторията в Санкт Петербург, Драйшок често включвал в концертните си програми собствените си „Вариации за пиано за лява ръка“ оп. 22.

Кохортата от композитори, творили за лява ръка, е огромна и тук ще си позволим да споменем само някои имена и техни по-значими опуси:

- Шарл Валентин Алкан (1813–1888) „Три концертни етюда“ оп. 76
- Лудвиг Биркедал-Барфорд (1850–1937) „Три етюда за лява ръка“ оп. 8; „Мелодични етюди за лява ръка“ оп. 19
- Емил-Робер Бланше (1877–1943) „Тринадесет етюда за лява ръка“ оп. 53
- Феликс Блуменфелд (1863–1931) „Етюд за лява ръка“ оп. 36
- Фердинандо Бонамичи (1827–1905) „34 мелодични етюда за лява ръка“ оп. 273
- Луиза Шуке „Серенада за лява ръка“
- Адолфо Фумагали (1828–1856) „Фантазия за лява ръка по Робер Дявола на Майербер“
- Мориц Мошковски (1854–1925) „12 етюда за лява ръка“ оп. 92
- Леополд Годовски (1870–1938) „Елегия за лява ръка“, „Сюита за лява ръка“, „22 етюда транскрипция за лява ръка по Шопен“, „Шест валса – поеми за лява ръка“ и др.

Граф Геза Зичи е роден на 23 юли, 1849 г. в Стара, днешна Словакия. На 14-годишна възраст по време на лов е прострелян в дясната ръка, което налага нейната ампутация. Въпреки това той продължава да се упражнява с лявата си ръка и постига ниво, което му позволява да изнася концерти в студентските си години. На практика няма учител по пиано, който да го напътства в необичайния стил на свирене, който му се налага да практикува. Взима уроци по хармония и полифония (контрапункт).

На 25.03.1873 г. Зичи среща Лист, който незабавно го включва в своя близък приятелски кръг. Унгарският композитор – виртуоз помага на Зичи да си организира концерти във Виена и Париж и го насърчава да започне самият той да композира.

Граф Зичи концертира из Европа с голям успех. С малки изключения изпълнява предимно собствени композиции и транскрипции за лява ръка. Често се изявява в Австро–Унгария, Англия и Русия. В

Унгария взема дейно участие в администрирането на музикалния живот там в качеството си на президент на музикалното общество и освен това е интендант на операта в Будапеща. Паралелно с концертната му дейност, Зичи не спира да композира. Плод на творческата му дейност са първите в света соната, както и концерт за пиано и оркестър в ми бемол мажор (1902) (според доктор Александър Варо).

Клавирните опуси на граф Зичи за лява ръка включват общо 23 пиеси с различен жанр и форма. В България благодарение на доктор Александър Варо и под негова редакция всички те са издадени през 2008 г. – **Graf GEZA ZICHY COMPLETE WORKS FOR PIANO LEFT HAND Edited by ALEXANDER VARRO Private Edition Varna 2008 Printed by HELIXPRESS Ltd.**

Първите 6 творби в сборника на доктор Варо са 6 етюда. Става дума за шест пиеси, условно обединени от жанра етюд, но освободени от всякакви условности на това понятие и най-вече неговата инструктивна природа, характерна например за повечето етюди на Карл Черни. Това са шест творби, като всяка една от тях е подвластна на определена жанрова, формална или национална характеристика. Първият етюд (посветен на Лист) представлява идилична по характер миниатюра в ла мажор, чийто жанров облик и характер на движението се определя съвсем ясно от заглавието и – *Серенада*. Вторият етюд, също миниатюра в проста триделна форма в ми мажор е изцяло потопен в атмосферата на енергично протичащо във времето *Allegro vivace* без емоционален контраст между дяловете. Третият етюд представлява елегантен валс, посветен на маркиза Аделе Палавичини – *VALSE D'ADELE* (линк към изпълнението на валса от пианиста Максим Зекини <https://www.youtube.com/watch?v=PXmm-aWP-C4>). Четвъртата пиеса носи заглавието *ETUDE* в тоналност ми бемол мажор в сложна триделна форма с преобладаващо движение в разложени арпезирани пасажи и октавна техника, подчинени на едно общо темпо – настроение – *andante*. Петият етюд в тоналност ла бемол мажор е една широко разгърната по форма и динамично развита в драматургичен план унгарска рапсодия. Рапсодията се състои от четири контрастни по характер дяла, като във всеки от тях преобладава определен тип фактура и клавирна техника. Етюдът предствлява значително техническо предизвикателство пред изпълнителя. Последната пиеса, етюд номер 6, е транскрипция по известната песен на Франц Шуберт „Горски цар“ и представлява изключителна сложност за изпълнението си, породено от октавно движение в бързо темпо (линк към изпълнението на бразилския пианист Артур Чимино <https://www.youtube.com/watch?v=n55pEu4YgSI>).

След шестте етюда, в изданието на доктор Варо е публикувана втора поредица от кратки творби, отново обединени от условното жанрово обозначение етюди, този път четири на брой. В случая по наше мнение отново става въпрос за самостоятелни, характеристични миниатюри, всяка притежаваща своя индивидуална и неповторима

емоционална атмосфера, отразена в заглавието! Номер едно е бляскав концертен етюд (Etude de concert) в ми мажор в триделна форма с преобладаващо стремително движение в акорди и октави и представляващ значително техническо предизвикателство. Вторият етюд е миниатюра в духа на шеговито капричо (Capriccio). Третата пиеса продължава настроението на капричото, но в проста двуделна форма с реприза (тоналност ре бемол мажор), която е идейно, емоционално и драматургично обединена от непретенциозното авторово определение Allegretto grazioso. Тук композиторът въвежда елемент на слаб контраст под формата на редуване на щрихи стакато и легато. Характерно за тази миниатюра е движението в двойни ноти в първия дял. Четвъртата миниатюра затвърждава лекотата и безгрижието на предходните два етюда и ни потопява в атмосферата на виенското удоволствие (Wiener sprasse), като тук триделният размер е фин намек за виенски валс с шеговит характер, подчертан от преобладаващото леко стакато!

Сборникът на доктор Варо включва още 13 пиеси в различен жанр, в това число много транскрипции на вече известни произведения като „Фантазия по Танхойзер“ на Вагнер, „Ракоци“ по Ракоци марш на Щраус или „Шакона“ по Шакона за цигулка в ре минор на Бах и „Liebestraum“ номер 3 по Лист, като всички те поставят значителни технически и художествени проблеми пред пианистите и биха били пълноценно допълнение към стандартния репертоар на съвременните концертиращи музиканти!

Настоящата кратка статия има за цел само да открихне вратата към творчеството на граф Геза Зичи за лява ръка и е с намерение да сложи началото на поредица от подобни материали, които максимално пълно да коментират опусите на граф Зичи от гледна точка на художествените, естетически, технически и интерпретационни проблеми, които те представят на артистите – пианисти!

Използвана литература / References

Graf GEZA ZICHY COMPLETE WORKS FOR PIANO LEFT HAND. (2008).
Ed. A. VARRO, Private Edition, Varna: HELIXPRESS Ltd.

Author Info:

Assist. Prof. **Boris Miroslavov Mirchev**, PhD
Academy of Music, Dance and Fine Arts in Plovdiv
e-mail: boris.mirchev@artacademyplovdiv.com